

AVOIMEN TIEDON KESKUKSEN KOKOELMAOHJELMA

Jyväskylän yliopiston kirjaston, tiedemuseon ja avointen
tietoaineistojen hallinnan periaatteet

Avoimen tiedon keskus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
AVOIMEN TIEDON KESKUS

Copyright © 2025 Avoimen tiedon keskus

Tämä materiaali on julkaistu lisenssillä CC BY 4.0. Materiaalia saa kopioida, levittää, esittää ja muuttaa vapaasti.

Tekijän nimi on aina mainittava asianmukaisesti eikä tekijän nimeä, kuvaa tai logoa saa muuttaa.

Sisällysluettelo

1	Avoimen tiedon keskuksen kokoelmaohjelma	5
2	Kirjaston tietoaineistokäytänteet.....	8
3	Tiedemuseon kokoelmakäytänteet.....	12

Kokoelmat

Avoimen tiedon keskuksessa

Kuvio 1 Avoimen tiedon keskuksen kokoelmainfograafi

1 AVOIMEN TIEDON KESKUKSEN KO-KOELMAOHJELMA

Jyväskylän yliopiston Avoimen tiedon keskuksen tehtävänä on tallentaa, tuottaa ja välittää tietoa sekä edistää tiedon avoimuutta. Avoimen tiedon keskuksessa tehtävä tietoaineistotyö toteuttaa yliopiston strategiaa ja sen kolmea kehittämisohjelmaa: vahva tiedeyliopisto, yhteiskunnallisesti vaikuttava yliopisto ja kansainvälisesti veto-voimainen yliopisto. Tässä kokoelmaohjelmassa linjataan ne tietoaineistotyön periaatteet, joita noudattamalla parhaiten tuetaan ja edistetään yliopiston tutkimusta, opiskelua ja opetusta sekä kansalaisten tiedonhankintaa.

Tietoaineistojen hallinnan periaatteiden keskeisenä tavoitteena on Avoimen tiedon keskuksen kokoelmien muodostuminen kestävän kehityksen ehdoilla. Kokoelmien karttuminen, metadatatyö sekä digitointi tehdään kokonaisvaltaista kestävyttä kunnioittaen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että omassa digitoinnissa otetaan huomioon Kansalliskirjastossa tai muissa muistiorganisaatioissa tehtävä digitointi ja että oma metadatatyö mahdollistaa parhain mahdollisin tavoin aineistojen monipuolisen käytön ja saatavuuden. Kokoelmissa säilytettävät kappalemäärät har- kitaan tarkoin. Lisäksi Avoimen tiedon keskus on esimerkiksi hankinnoissaan sitou- tunut [Jyväskylän yliopiston ympäristöohjelmaan](#).

Periaatteiden tavoitteena on myös kuvata sitä, että Avoimen tiedon keskuksen kokoelmat ovat kehittyneet vuosisatojen aikana ja velvollisuutemme on säilyttää ja tarjota ne tutkimuksen ja opetuksen käyttöön sellaisena kuin ne ovat, oman aikansa kuvana mahdollisine arvolatauksineen. Kokoelmat ovat aina kartunta-ajankohtansa yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen peili.

Avoimen tiedon keskuksen kokoelmat muodostuvat yliopiston kirjaston, tiedemuseon ja avoimen tieteen aineistoista. Kokoelmiin hankitut aineistot on tarkoitettu kaikille asiakkaille, joten niiden saatavuuteen ja helppokäyttöisyyteen on kiinnitetty erityistä huomioita. Avoimen tiedon keskus edistää myös yliopiston piirissä tuotettujen julkaisujen ja avoimen tieteen aineistojen maailmanlaajuista näkyvyyttä ja saatavuutta. Lisäksi Avoimen tiedon keskus digitoi kokoelmissaan olevia aineistoja digitointisuunnitelmansa mukaisesti. Kokoelmat ovat myös osana kansalaisille suunnattua Tiedettä kaikille -toimintaa. [Tiedettä kaikille | Jyväskylän yliopisto \(jyu.fi\)](https://tiedetta.jyu.fi)

Kirjaston kokoelmat

Yliopiston tutkimus- ja opetustarpeet sekä kirjaston asiakkaiden tekemät hankintapyynnöt ja antama palaute muodostavat perustan tietoaaineistojen hankinnalle. Kirjasto hankkii aineistoja ostamalla niitä osaksi kokoelmia tai maksamalla pääsyyn oikeuttavan käyttölisenssin. Hankittava aineisto on pääosin sähköistä.

Kirjasto toimii myös yhtenä Suomen kuudesta vapaakappalekirjastosta ja sen vapaakappalekokoelma karttuu kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä säädetyn lain (Laki 1433/2007) mukaisesti.

Kirjaston kokoelmat sisältävät myös harvinaiskirjoja sekä erikoiskokoelmia.

Museon kokoelmat

Museon kokoelmiin kuuluvat tiedemuseon kulttuurihistorialliset ja luonnontieteelliset kokoelmat, joiden lisäksi museo hoitaa myös yliopiston taidekokoelmaa. Kulttuurihistoriallista kokoelmaa kerrytetään aineistoilla, jotka liittyvät yliopiston ja sen edeltäjien (Jyväskylän seminaari ja kasvatustieteellinen korkeakoulu) aineelliseen ja aineettomaan kulttuuri- ja luonnonperintöön, kuten opetuksen ja tieteen historiaan sekä kampuksen kulttuuri- ja luonnonympäristöön. Kokoelmien tallentamisen, tutkimuksen ja esittelyn avulla museo rakentaa ja vahvistaa niin yliopistoyhteisön identiteettiä kuin sen näkyvyyttä ympäröivässä yhteiskunnassa. Museon kulttuurihistorialliset kokoelmat ovat Helsingin yliopistomuseon kokoelmien lisäksi ainoat akateemiseen kulttuuriperintöön keskittyvät kokoelmat Suomessa. Luonnontieteellisissä kokoelmissa säilytetään näyteaineistoa luonnon monimuotoisuudesta

(eliöyhteisöjen biodiversiteetti sekä elottoman luonnon geodiversiteetti) ja siten dokumentoidaan tietoa ympäristön tilasta ja sen muutoksista. Kokoelmanäytteet tuovat tietoa lajien rakenteellisesta ja geneettisestä monimuotoisuudesta sekä lajien levinneisyydestä. Museon tietoaainetoja käytetään tutkimuksen, opetuksen, kansalaisten sekä yhteiskunnallisen päätöksenteon tarpeisiin. Yliopiston kasvitieteellinen kokoelma (kasvitieteellinen puutarha) säilyttää kampuksen kulttuuri- ja luonnonympäristöön kytkeytyviä kasvikokoelmia kampuksen viheralueilla.

Suomalaisten museoiden toimintaa säätelee museolaki (314/2019). Yliopistolaisena museona olemme sitoutuneet Suomen ratifioimaan Euroopan ministerineuvoston suositukseen eurooppalaisen akateemisen kulttuuriperinnön vaalimisesta: [950th meeting – 7 December 2005 \(coe.int\)](https://coe.int/t/950th-meeting-7-december-2005) sekä Jyväskylän yliopistolle myönnetyn Euroopan kulttuuriperintötunnuksen tuomaan statukseen “Seminaarinmäki ja tasa-arvoisen koulutuksen malli”, jossa linkittyvät yliopiston sekä aineellinen että aineeton kulttuuriperintö. Luonnontieteellistä kokoelmatyötä ohjeistaa lisäksi luonnonsuojelulaki (5.1.2023/9). Tiedemuseo noudattaa Unescon alaisen Kansainvälisen museoneuvoston eli ICOM:n museoeettisiä sääntöjä (<https://icomfinland.fi/museo-etiiikka>).

Avoimen tieteen kokoelmat

Avoimen tieteen kokoelmat syntyvät yliopistossa tuotettujen digitaalisten opinnäytteiden, tutkimusjulkaisujen, tutkimusdatan sekä avointen oppimateriaalien tallentamisen kautta. JYX-julkaisuarkisto tarjoaa säilytyspaikan yliopistossa syntyvälle avoimelle tietelle. Toimintaa ohjaavat esimerkiksi yliopiston [julkaisuperiaatteet](#), [tutkimusdatapolitiikka](#) ja [avointen oppimateriaalien linjaus](#).

2 KIRJASTON TIETOAINEISTOKÄYTÄNTÖT

Kokoelmatilat

Lähde-rakennus

- kurssikirjallisuus
- tutkimuskirjallisuus (yleiskokoelma)
- ostettujen lehtien uusimmat vuosikerrat
- kotimainen ja ulkomainen kaunokirjallisuus
- tutkimuskirjallisuuden lukusalikappaleet
- arkistoholvi, jossa säilytetään Avoimen tiedon keskuksen vanhinta aineistoa

[Aallon lukusali](#) (yliopiston päärakennuksen yhteydessä), laaja käsikirjasto lähdekirjallisuutta, mm.

- valtionpäiväasiakirjat
- asetus- ja säädöskokoelmat
- elämäkerrat ja paikallishistoriat
- taide- ja kulttuurialojen kirjallisuutta

Kokoelmakeskus (Vaajakoskella)

Kokoelmakeskukseen sijoitettua vapaakappaleaineistoa ei saa kotilainaksi. Voit tilata aineistoa lukusalikäyttöön Lähteeseen, jos sitä ei ole muussa kokoelmassa. Voit tehdä tilauksen JYKDOK-tietokannassa, kirjaston palvelupisteessä tai ottamalla yhteyttä sähköpostitse jykneuvonta@library.jyu.fi.

Kokoelmien hallinta

Hankinta

Kirjasto hankkii tietoaaineistoja yliopiston tutkimus- ja opetustarpeiden sekä kirjaston asiakkaiden tekemien hankintapyyntöjen ja antaman palautteen perusteella. Hankittava aineisto on pääosin sähköistä. Hankintapyyntöjä otetaan vastaan [hankintaehdotuslomakkeella](#) tai vaihtoehtoisesti sähköpostitse hank-esitys@library.jyu.fi.

Elektroniset lehdet, tietokannat ja verkkoaineistot hankitaan FinELib-konsortion kautta.

Kirjasto hankkii opintovaatimukseen kuuluvan kurssikirjallisuuden. Kurssikirjallisuuden hankinta painottuu elektroniseen aineistoon. Kurssikirjoja hankitaan enintään yksi kappale kolmea kurssin tai tentin yhtäaikaista suorittajaa kohden. Jos kurssikirjasta hankitaan elektroninen versio, se voi vähentää painettujen kirjojen määrää. Joissain tapauksissa vain e-kirja hankitaan. Oheiskirjallisuutta hankitaan tarpeesta riippuen muutamia kappaleita. Koulutussuunnittelija tai muu laitoksen vastuhenkilö ilmoittaa kirjastoon opintovaatimukseen kuuluvat kirjat opetussuunnitelman uudistamisen yhteydessä. Tentaattorikappaleet hankitaan laitoksen tai yksikön omalla kustannuksella, tilaukset tehdään [hankintaehdotuslomakkeella](#). Lisätietoa: kurssikirjat@jyu.fi.

Lahjoitukset

Kirjasto ottaa harkiten vastaan aineistolahjoituksia. Vastaanotettavan tutkimuskirjallisen aineiston on oltava uutta, kokoelmaprofiiliin sopivaa ulkomaista kirjallisuutta. Vapaakappalekokoelmaa täydennetään tarpeen mukaan kokoelmista puuttuvalla, hyväkuntoisella aineistolla. Lahjoitettu aineisto siirtyy yliopiston omaisuudeksi.

Avoimet aineistot

Kirjasto tukee avoimen tieteen infrastruktuureja erilaisin jäsen- ja osallistumismaksuin FinELibin kautta.

Avointen aineistojen (open access) löydettävyyttä edistetään tuomalla open access lehtiä ja -kirjoja JYKDOK-hakupalveluun. Asiakkaita opastetaan tarpeen tullen avointen aineistojen löytämisessä.

Metadatatyö

Kirjasto tuottaa kokoelmiin liitettävästä painetusta ja elektronisesta aineistosta metadataa kirjastojärjestelmän lisäksi kansallisiin metatietovarantoihin, esimerkiksi Suomen kansallisbibliografiaan Fennicaan. Metadatatyön tuloksena ovat laadukkaat, tehokkaasti tuotetut ja linkitettävät kuvailutiedot, jotka mahdollistavat aineistojen monipuolisen käytön ja parantavat niiden löytyvyyttä ja saavutettavuutta.

Kokoelmien arviointi

Kokoelmien arviointia varten kirjasto seuraa tietoaaineistojen käyttöä ja niiden tarvetta yliopiston tutkimuksessa ja opetuksessa. Käyttötarpeen perusteella kokoelmista myös poistetaan säännöllisesti aineistoja, pois lukien vapaakappale- ja erikoiskokoelmat sekä harvinaiskirjat.

Aineistojen hakeminen ja käyttö

Hakuliittymä kirjaston aineistoihin on JYKDOK Finna. Lisäksi digitoidut korttiluettelot sisältävät kokoelma- ja sijaintitiedot JYKDOKista osin vielä puuttuvasta aineistosta.

[Opas e-kirjojen ja muiden e-aineistojen käyttöön](#)

[Lainaaminen](#)

Vapaakappalekokoelma

Yliopiston kirjastolla on ollut vuodesta 1919 lähtien vapaakappaleoikeus suomalaisiin painotuotteisiin sanomalehtiä lukuun ottamatta, ja audiovisuaaliseen aineistoon vuosina 1981–2006. [Kulttuuriaineistolain](#) tarkoituksena on Suomessa julkaistujen aineistojen säilyttäminen tuleville sukupolville ja saattaminen tutkijoiden ja muiden tarvitsijoiden käyttöön. Vapaakappaletoiminnasta vastaavat Kansalliskirjasto ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI. Vapaakappalekokoelmaa säilytetään ja annetaan käyttöön kulttuuriaineistolaissa määriteltyjen periaatteiden mukaan joko lukusaliin tai [laitoslainaksi](#) yliopiston henkilökunnan työhuoneisiin. Aineisto

toimitetaan asiakkaille tilauksesta. Tilaukset otetaan vastaan JYKDOK-tietokannan kautta.

Elektronisessa muodossa olevan vapaakappaleaineiston käyttäminen on mahdollista yliopiston kirjastossa Lähde-rakennuksessa sijaitsevan digiarkiston työasemilla.

Harvinaiskirjat ja erikoiskokoelmat

Kirjaston kokoelmat sisältävät myös harvinaiskirjoja sekä erikoiskokoelmia. Kirjaston vanhimpien kirjojen ja harvinaiskirjojen noin 4000 niteen kokoelma muodostuu kolmesta osasta:

1. **Inkunaabelit**, kuten ainoa suomalainen inkunaabelimme, Missale Aboense. Se saatiin lahjoituksena Helsingin yliopiston kirjastolta vuonna 1974. Tammi-kuussa 2022 teos kuvattiin ja digitoitiin, ja sen voi nyt löytää osoitteesta misale.jyu.fi, jossa siihen voi tutustua tarkemmin.
2. **Varhais-Fennica I**. Ruotsin vallan ajan kotimainen kirjallisuus 1488–1809.
3. **Ulkomainen kokoelma** 1500–1700.

Erikoiskokoelmamme sisältävät arvokkaita harvinaiskirjoja, kokonaisuutena säilytettäviä yksityishenkilöiden kokoelmia, yksittäisiä painatteita, karttoja, käsikirjoituksia ja vapaakappaleina saatuja julisteita. Erikoiskokoelmia tai harvinaiskirjoja ei kartuteta aktiivisesti.

3 TIEDEMUSEON KOKOELMAKÄYTÄNTEET

Kokoelmatilat:

Lähde-rakennus

- Kulttuurihistoriallinen valokuvakokoelma

Kokoelmakeskus Vaajakoskella

- Kulttuurihistorialliset esine-, tallenne- ja arkistokokoelmat
- Luonnontieteellisiä kokoelmia

Vesilinna

- Luonnontieteelliset kokoelmat
- Jyväskylän yliopiston ja sen edeltäjien puutarhahistorian arkisto

Kampuksen viheralueet

- Kasvitieteellinen elävien kasvien kokoelma

Kokoelmat ovat asiakkaiden tutustuttavissa ja käytössä sopimuksen mukaan. [Hyödy kokoelmapalveluista – Tiedemuseo \(juu.fi\)](#) Taidekokoelmat on pääasiallisesti sijoitettu yliopiston kiinteistöihin. Tiedustelut kulttuurihistoriallisista- ja

taidekokoelmista kampusmuseum@jyu.fi sekä luonnontieteellisistä kokoelmista luontomuseum@jyu.fi

Tiedemuseon näyttelytilat

Museon kokoelmiin pääsee tutustumaan myös näyttelypisteissä. Museonäyttelyihin ja kampukselle on vapaa sisäänpääsy:

- Näyttelykeskus Soihtu Seminarium-rakennuksessa Seminaarinmäellä [Näyttelykeskus Soihdussa kohtaavat tiede ja taide – Tiedemuseo \(jyu.fi\)](#)
- Luontomuseo, Harjun Vesilinnassa [Luontomuseo kutsuu tutustumaan luonnon monimuotoisuuteen – Tiedemuseo \(jyu.fi\)](#)
- Vaihtuvia näyttelyitä myös Lähde-rakennuksen Tietoniekassa [Tiedettä kaikille | Jyväskylän yliopisto \(jyu.fi\)](#)

Kasvitieteellinen puutarha, kampuksen viheralueet [Jyväskylän yliopiston kasvitieteellinen puutarha – Tiedemuseo \(jyu.fi\)](#)

Kokoelmien hallinta ja lahjoitukset

Museo ottaa lahjoituksia vastaan tallennusvastuualueensa mukaisesti noudattaen Jyväskylän yliopiston avoimen tiedon keskuksen tietoaaineistojen hallinnan periaatteisiin pohjautuvaa harkintaa. Lahjoitusesityksistä yhteydenotot kulttuurihistorialliset ja taidekokoelmat kampusmuseum@jyu.fi tai luonnontieteelliset kokoelmat luontomuseum@jyu.fi

Museo on aloittanut kokoelmiensa tallentamisen [Finna](#)-palveluun. Osa taidekokoelmista on verkkosivuilla taidekokoelma.jyu.fi. Luonnontieteelliset kokoelmat tallentuvat [Laji.fi](#) ja GBIF -palveluihin osana Suomen Lajitietokeskusta ja Suomen Akatemian rahoittamaa luonnontieteellisten kokoelmien FIRI-hanketta (Finnish research infrastructure).

Kokoelmia ei lainata kotiin, mutta ne ovat tilattavissa kokoelmatiloista ja tutustuttavissa museon tiloissa Lähde-rakennuksessa ja Vesilinnassa. Näyttelylainat

ovat mahdollisia ammatillisesti hoidetuille museoille. [Hyödy kokoelmapalveluista – Tiedemuseo \(jyu.fi\)](#)

Yleistä tiedemuseon kokoelmista

Jyväskylän yliopiston avoimen tiedon keskuksen tiedemuseon kokoelmien alku on Suomen ensimmäisen opettajaseminaarin opetuskokoelmissa. Vuosikymmenten aikana kokoelma on jakaantunut kulttuurihistorialliseen, luonnontieteelliseen ja taidekokoelmaan. Yliopiston ja sen edeltäjien virka-arkisto ja osa henkilöhistoria-arkistoista on tallennettu Kansallisarkiston Jyväskylän toimipisteeseen. 1900-luvun alussa seminaarin oppilaiden kokoamat kansatieteelliset esinekokoelmat (noin 2100 kansatieteellistä esinettä) sekä kansakoulunopettaja Matti Kauppinen ja piirilääkäri Wolmar Schildtin rahakokoelma on deponoitu Keski-Suomen museoon.

Kulttuurihistoriallisten kokoelmien pääosan muodostavat Jyväskylän yliopiston ja sitä edeltäneiden oppilaitosten Jyväskylän seminaarin ja Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun opetuksen- ja tieteenhistorian kokoelmat. Museon hallussa on valtakunnallisesti merkittävät opettajakoulutuksen historiaan liittyvät kokoelmat, jossa on mm. opetusvälineitä, opinnäytteitä, muistelmia, kalusteita ja valokuvia. Museo tallentaa maan ainoana suomalaisen liikunnanopettajakoulutuksen ja maan ainoan liikuntatieteellisen tiedekunnan kulttuuriperintöä ja akateemista perinnettä.

Kokoelmiin kuuluvat seuraavat erikoiskokoelmat: seminaarinjohtaja Uno Cygnaeuksen, professori Niilo Mäen, voimistelija Heikki Savolaisen, professori Tahko Pihkalan ja professori Ahti Rytkösen kokoelmat.

Tiedemuseon luonnontieteellisen kokoelman näytteistä valtaosa on kotimaista ainesta, mutta jonkin verran on myös ulkomailta kerättyjä näytteitä. Suurimpia osakokoelmia ovat hyönteiset, putkilokasvit, sammaleet ja sienet. Kokoelmissa on myös täytettyjä nisäkkäitä ja lintuja, luustoja, nahkoja sekä geologisia näytteitä ja fossiileja. Osa kokoelmatiedoista löytyy avoimista tietokannoista [Laji.fi](#) ja [GBIF](#).

Luonnontieteellisiin kokoelmiin kuuluvat kasvitieteellisen puutarhan kokoelmat koostuvat yliopiston kampusalueiden historiaan kytkeytyvistä elävistä kasvikoelmista ja ne sijoittuvat kampuksen viheralueille. Etenkin Seminaarinmäen kokoelmassa on maastoon sijoitettuja tietokylttejä alueen kasveista ja kokoelmista löytyy lisätietoa [Kasvitieteellisen puutarhan www-sivuilta](#) sekä tulevana vuosina myös Laji.fi-portaalista. Museon henkilökunta ei aktiivisesti kerää luonnontieteellisiä näytteitä kokoelmiin. Näytteet karttuvat erityisesti tutkijoiden ja harrastajien tekeminä lahjoituksina.

Yliopiston taidekokoelman vanhimman osan muodostavat muotokuvat, joista vanhimmat on hankittu opettajaseminaarin aikana. Taidekokoelma on karttunut omina hankintoina, lahjoituksina ja valtion deponointeina. Taidekokoelmiin kuuluvat erikoiskokoelmina mm. Tissarin taidekokoelma, Eero ja Erkki Fredriksonin taidekokoelma sekä Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen taidekokoelma. Lisäksi yliopistolle on sijoitettuna valtion taideteostoimikunnan deponoimia teoksia, joista museo huolehtii, ja jotka on luetteloitu yliopiston taideteostietokantaan. Taidekokoelmien metadatatietoja täydennetään verkkoon ja ne ovat tutustuttavissa osoitteessa <https://taidekokoelma.jyu.fi/>.

Museon kuva-arkistossa on n. 60 000 luetteloitua valokuvaa diaa ja negatiivia. Kuva-arkiston kuvat ovat käytettävissä julkaisuissa, opinnäytetöissä, väitöskirjoissa ja kansalaisten hankkeissa. Vanhin osa kuva-arkistosta on digitoitu. Kuva-arkistoon asiakkaat pääsevät tutustumaan ottamalla yhteyttä museon henkilökuntaan. Käynnit kuva-arkistossa tulee aina sopia etukäteen. Alkuperäisaineistoja ei lainata museon ulkopuolelle. Tarkempaa tietoa kuvien lahjoittamisesta, kuva-arkistovierailuista ja kuva-arkiston aineistoista sekä digitaalisten kopioiden tilaamisesta saat lähettämällä sähköpostia osoitteeseen kampusmuseo@jyu.fi